

EUROPOLI ÜHINE JÄRELEVALVEASUTUS

INIMKAUBANDUSE OHVRID

ja andmekaitse

KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

Euroopa Liidus peetakse inimkaubanduse vastu võitlemist ja selle kuriteo ohvrite kaitset väga tähtsaks. Ohvrite kaitse on Euroopa Liidu poliitikas ja õigusaktides kesksel kohal.

Inimkaubanduse vastase võitluse väga oluline tahk on andmetöötlus õiguskaitseasutustes ja nende kohustused andmete töötlemisel. Europoli ühine järelevalveasutus leiab, et kõikide inimkaubanduse vastases võitluses osalevate pädevate asutuste – politsei, prokuratuuri ja uurimist teostavate kohtunike – andmetöötlustoimingud vajavad riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil rohkem tähelepanu ja ühtlustamist.

Euroopa Liidu vägede ohvrikeskse käsitlemise tõttu tuleb investeerida nõuetekohasesse andmetöötlusesse, sest ohvrite kaitse on otseselt seotud andmetöötlusega. Käesolevas aruandes uuritakse õiguskaitseprotsessiga seotud kohustuste ja andmetöötlusega seotud andmekaitsekohustuste koostoimet. Selles täpsustatakse eritingimused, mis toetavad nende asutuste tööd, kes on liikmesriigi õiguse kohaselt vastutavad inimkaubanduse ohvritena kaitset vajavate isikute andmete töötlemise eest. Neid tingimusi tuleks laialdaselt tutvustada ja rakendada ning nende kasutamist kontrollida.

Aruanne tugineb Eurojusti ühise järelevalveasutuse tegevusele.

Sisukord

Inimkaubanduse ohvrid ja andmekaitse	5
Sissejuhatus	5
Inimkaubanduse ohvrite kaitsmise kohustus	6
Õiguskaitsele ja andmetöötlusele keskendumine	9
Inimkaubandust on raske avastada ja uurida	10
Inimkaubanduse vastane võitlus: andmetöötluse ja andmekaitse võimalik roll.....	12
Andmetöötlus peaks olema piisav	13
Andmetöötlus peaks olema täpne	13
Andmetöötluse tingimused.....	15
Vastutus andmete töötlemise ja täpsuse eest.....	16
Järeldused	18
Riiklike andmekaitseasutuste roll	18
Euroopa Liidu ja muude rahvusvaheliste andmekaitseasutuste roll	18

Inimkaubanduse ohvrid ja andmekaitse

Sissejuhatus

Inimkaubandus on raske kuritegu, mis tallab jalge alla ohvrite põhiõigused. ÜRO inimkaubanduse määratluseⁱ kohaselt kirjeldatakse inimkaubanduse ohvrite kannatusi selliste terminitega nagu *ähvardus, vägivald, ärakasutamine, orjus ja elundite eemaldamine*. Nende kannatuste ulatust ja hilisemat mõju ei saa eirata.

Kehtestatud on inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegiaⁱⁱ ning inimkaubandus on üks kuritegudest, mida on nimetatud nõukogu järeldustes ELi prioriteetide kehtestamise kohta võitluseks organiseeritud kuritegevusega aastatel 2011–2013 ja aastatel 2014–2017ⁱⁱⁱ.

Lisaks määrati 2011. aasta märtsis ametisse Euroopa Liidu inimkaubandusevastase võitluse koordinaator, kes suurendab ELi institutsioonide ja asutuste, liikmesriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse koordineerimist ja ühtsust ning arendab olemasolevaid ja uusi ELi poliitikameetmeid inimkaubanduse vastu võitlemiseks. Ühtlasi jälgib inimkaubandusevastase võitluse koordinaator ELi strateegia rakendamist ja kujundab ELi selle valdkonna välispoliitika strateegilise üldsuuna.

Inimkaubanduse vastu võitlemisele ja selle kaotamisele suunatud meetmed on **ohvrikesksed**. See käsitlus mõjutab õiguskaitsetegevust ja kõigi õiguskaitseahelas osalevate isikute andmetööstustoiminguid. Selle kuriteo rahvusvahelisuse tõttu osalevad inimkaubanduse vastases võitluses Euroopa Liidu õiguskaitseasutused, nagu Euroopa Politseiamet (Europol) ja Euroopa Õigusalase Koostöö Üksus (Eurojust). Et nende asutuste andmetööstustoimingud on tihedalt seotud riiklike tööstustoimingutega, on ohvri seisundiga seotud kaitsemeetmeid ja õigusi arvestades oluline, et inimkaubanduse ohvritena käsitatavate isikute isikuandmeid tegelikult ka sellisena töödeldaks.

Europol ja Eurojust töötlevad ja analüüsivad ELi liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja kolmandate isikute edastatud isikuandmeid. Nende asutuste andmetööstustoimingud toetavad riiklike õiguskaitseasutuste tegevust ja annavad ühtlasi üldise ülevaate, kuidas riiklikud asutused töötlevad inimkaubanduse vastu võitlemisel isikuandmeid.

Vastavalt Europoli statistikale^{iv}, mis käsitleb viimasel viiel aastal inimkaubanduse analüüsimiseks koostatud tööfaili, käsitlevad tema töödeldud isikuandmed

- 1531 meest,
- 5869 naist ja
- 1411 alaealist,

kes on kõik inimkaubanduse ohvrid^v.

Sellesse tööfaili kogutakse analüüsimiseks andmeid 25 liikmesriigist 28st, kolmest assotsieerunud kolmandast riigist ja Eurojustist. Europoli analüüsivategevuse põhjal koostatakse mitmesuguseid teabeteateid, strateegilisi aruandeid ja konkreetsete juurdluste analüüsiaruandeid.

Juba alates 1998. aasta oktoobrist jälgib ja kontrollib isikuandmete töötlemist Europolis sõltumatu andmekaitseasutus, liikmesriikide sõltumatutest andmekaitseinspektorite esindajatest koosnev Europoli ühine järelevalveasutus.

Ajavahemikul 2007–2014 näitasid ühise järelevalveasutuse teostatud Europoli andmetööstloomingute kontrollid ja tema ametnike kogemused riiklikul tasandil toimuva andmetööstlusega korduvalt vajadust suurendada õiguskaitseasutuste teadlikkust ja anda neile rohkem suuniseid seoses inimkaubanduse ohvrite andmete töötlemisega.

Õiguskaitseasutuste andmetööstloomingud on otseselt seotud nende õiguslike ülesannetega. Nende andmetööstloomingute hindamisel on vaja põhjalikku ülevaadet inimkaubanduse ja sellevastase võitlusega seotud õiguslikest aspektidest. Käesolevas aruandes antakse ülevaade selle valdkonna tähtsaimatest Euroopa Liidu ja muudest rahvusvahelistest õigusaktidest.

Seda hinnangut kasutatakse suuniste koostamiseks õiguskaitseasutustele, liikmesriikide andmekaitseinspektoritele, Euroopa Liidus toimuva andmetööstluse järelevalve eest vastutavatele asutustele ja muudele rahvusvahelistele õiguskaitseorganisatsioonidele. Need suunised peaksid soodustama ühtlustatud käsitlust naiste ja teiste inimkaubanduse ohvrite rolli määramisel.

Inimkaubanduse ohvrite kaitsmise kohustus

Inimkaubanduse ohvrite kaitset peetakse üldiselt nii oluliseks, et seda mainitakse konkreetselt erinevates juriidilistes ja poliitikadokumentides ning muudes väljaannetes. Euroopa Liidus on kehtestatud hulk meetmeid ja dokumente,^{vi} et saavutada inimkaubanduse tõkestamisel ja sellevastases võitluses ning inimkaubanduse ohvrite kaitses terviklik ja integreeritud käsitlus. Kõiki võetud või kavandatud meetmeid mainimata võib kinnitada järgmiste dokumentide olulisust.

Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegias „Euroopa julgeolekumudeli suunas”, mis võeti vastu justiits- ja siseküsimuste nõukogu 25. ja 26. veebruari 2010. aasta istungil ning kiideti heaks Euroopa Ülemkogu 25. ja 26. märtsi 2010. aasta kohtumisel,^{vii} peetakse oluliseks järgmist põhimõtet: „kõigi, **eelkõige kõige kaitsetumate** kodanike **kaitse**, kusjuures **põhitähelepanu pööratakse selliste kuritegude ohvritele nagu inimkaubandus** ja sooline vägivald, sealhulgas terrorismiohvid, kes samuti vajavad eritähelepanu, toetust ja ühiskondlikku tunnustust.”

Olulised vahe-eesmärgid on juba mainitud ELi strateegia ja direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset^{viii} ning mille liikmesriigid pidid täielikult üle võtma 6. aprilliks 2013.

Mõlemas dokumendis juhitakse tähelepanu ohvrite seisundile ja vajadusele neid kaitsta. Seda rõhutatakse direktiivi 2011/36/EL preambulis.

Põhjendus 14

Inimkaubanduse ohvid peaksid asjaomaste liikmesriikide õigussüsteemide aluspõhimõtete kohaselt olema kaitstud süüdistuse esitamise või karistuse määramise eest nii sellise

kuritegeliku tegevuse puhul nagu valedokumentide kasutamine kui ka prostitutsiooni ja sissevõtmise käsitlevates õigusaktides nimetatud süütegude puhul, mida nad on olnud sunnitud toime panema otseselt inimkaubanduse ohvriks langemise tõttu. **Sellise kaitse eesmärk on tagada ohvritele inimõigused, hoida ära nende järjekordne ohvriks langemine** ja julgustada neid esinema tunnistajatena kriminaalmenetluses nende suhtes toimepandud kuriteo täideviijate vastu. Selline kaitsemeede ei tohiks välistada süüdistuse esitamist ega karistuse määramist süütegude puhul, mille on isik tahtlikult toime pannud või milles vabatahtlikult osalenud.

Põhjendus 18

On vajalik, et inimkaubanduse ohvritel oleks võimalus oma õigusi tõhusalt kasutada. Seepärast tuleks ohvritele pakkuda abi ja toetust enne kriminaalmenetlust, selle ajal ning asjakohase aja jooksul pärast seda. Liikmesriigid peaksid eraldama vahendeid, et toetada ohvrite abistamist, toetamist ja kaitset.

Isikutele tuleks abi ja toetust pakkuda **kohe, kui on mõistlikku alust arvata, et ta võib olla inimkaubanduse ohver**, ja hoolimata sellest, kas ta soovib esineda tunnistajana.

Põhjendus 19

Lisaks tuleks inimkaubanduse ohvritele viivitamata pakkuda õigusnõustamist ja vastavalt ohvrite rollile asjaomases õigussüsteemis juriidilist esindamist, sealhulgas hüvitise taotlemise korral.

Põhjendus 20

Inimkaubanduse ohvrid, kes on juba kannatanud inimkaubandusega üldiselt kaasneva kuritarvitamise ning alandava kohtlemise nagu seksuaalse ärakasutamise, seksuaalse kuritarvitamise, vägistamise, orjusega samalaadsete tingimuste või elundite eemaldamise all, **peaksid kriminaalmenetluse ajal olema kaitstud uue ohvriks langemise ja lisatraumade eest.**

Sel eesmärgil tuleks inimkaubanduse ohvreid kriminaaluurimise ja -menetluste ajal kohelda viisil, mis arvestab nende konkreetseid vajadusi.

Direktiiv 2011/36/EL kohustab liikmesriike rakendama ohvrite kaitseks erimeetmeid.

Artikkel 11

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et ohvritele pakutakse abi ja toetust enne kriminaalmenetlust, selle ajal ning asjakohase ajavahemiku jooksul pärast menetluse lõpetamist, et tal oleks võimalik kasutada raamotsuses 2001/220/JSK ja käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.

2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et isikule pakutakse abi ja toetust **kohe, kui pädevatel asutustel on põhjendatult alust arvata, et isiku suhtes võib olla toime pandud mõni artiklites 2 ja 3 osutatud süütegudest.**

4. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et luua koostöös asjaomaste tugiorganisatsioonidega **nõuetekohased mehhanismid ohvrite varajaseks tuvastamiseks, toetamiseks ja abistamiseks.**

ELi õigusaktides käsitletakse ka üldiselt kuriteoohvrite seisundit.

Direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded^{ix}.

Teatistes „Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012–2016” on märgitud järgmist.

Inimkaubanduse ohvrite tuvastamine, kaitsmine ja abistamine on üks ELi viiest prioriteedist.

Lisaks rõhutatakse selle punktis 2.1 järgmist.

Võimalike ohvrite tuvastamine on väga oluline. Igaüks, kes inimkaubanduse ohvritega kokku puutub, peaks suutma rahuldada nende viis põhivajadust, milleks on austus ja tunnustus, abi, kaitse, juurdepääs õiguskaitsele ja kannatuste hüvitamine.

Europol, Eurojust ja teised ELi justiits- ja siseküsimuste asutused allkirjastasid 2011. aasta oktoobris viienda inimkaubanduse vastu võitlemise päeva puhul ühisavalduse,^x et võidelda inimkaubanduse vastu koordineeritult, järjekindlalt ja terviklikult. Nad kutsuvad selles ühisavalduses üles võtma järgmisi meetmeid:

- tõhusam ohvrikaitse kooskõlas põhiõiguste normidega;
- eritähelpanu pööramine inimkaubanduse ohvrite haavatavate rühmade õiguste kaitsele ja sobivale kohtlemisele;
- tagamine, et tavade ja traditsioonide erinevused ei ohusta ega piira inimkaubanduse ohvrite õigusi.

Eurojust võttis 2012. aasta oktoobris vastu aruande Eurojusti inimkaubandusevastaste meetmete strateegilise projekti kohta.^{xi}

Selles aruandes esitatakse riiklike asutuste põhiprobleemid inimkaubanduse eest süüdistuse esitamisel ja tutvustatakse lahendusi nende raskuste kõrvaldamiseks.

Aruandes märgitakse, et üks peamisi raskusi inimkaubanduse uurimisel ja selle eest süüdistuse esitamisel on juhtumite ja ohvrite esmane tuvastamine.

Selles järelduses ei ole midagi uut. Juba Anti-Slavery Internationali 2005. aasta aruandes, mis käsitleb inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja abistamise protokollid ning koolituspaketti,^{xii} on märgitud järgmist.

Üks lahendamata põhiprobleem on inimkaubanduse ohvrite tuvastamine.

Eurojusti aruandes esitatakse mitu ohvrite seisundiga seotud lahendust. Need hõlmavad alljärgnevat.

- Ohvrite kaitse ja toetamine peaks alati olema esmatähtis, ka nende tunnistuse tagamiseks. Vaja on keskkonda, kus ohvrid tunneksid end tunnistuse andmiseks turvaliselt.
- Ohvritele ei tohiks esitada süüdistust või määrata karistust pisirikkumiste eest (nt valeidentiteedi kasutamine, taskuvargused), mida nad võisid olla sunnitud inimkaubanduse ajal toime panema.
- Tuleks rakendada selgeid ja lihtsaid menetlusi, et tagada iga arvatava inimkaubandusjuhtumi puhul professionaalsed ja struktureeritud järelmeetmed, et vähendada ohvrite tuvastamata jätmise riski.

Peale Euroopa Liidu algatuste töötatakse paljud muud algatused ja dokumendid välja ülemaailmsel tasandil. Käesoleva aruande seisukohast on tähtsad kaks Euroopa dokumenti.

Esimene on Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon^{xiii}, mille üks eesmärk on kaitsta inimkaubanduse ohvrite inimõigusi, luua ohvrite ja tunnistajate kaitse ja abistamise üldine normistik, arvestades soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet, ning tagada tõhus uurimine ja kohtu alla andmine.^{xiv}

Selle konventsiooni artikkel 10, mis käsitleb ohvrite tuvastamist, näeb ette järgmist.

Konventsiooniosaline hoolitseb, et tema pädevates asutustes oleksid isikud, kes on saanud inimkaubanduse ennetamist ja selle vastu võitlemist ning ohvrite, sealhulgas lapsohvrite tuvastamist ja abistamist käsitleva väljaõppe, ning tagab asutuste koostöö nii omavahel kui ka asjaomaste tugiorganisatsioonidega, nii et ohvrid tuvastatakse menetluses, mis võtab kohaselt arvesse nais- ja lapsohvrite eriolukorda; asjakohastel juhtumitel väljastatakse elamisload artiklis 14 sätestatud tingimustel.

Konventsiooni artiklis 11, mis käsitleb eraelu kaitset, on sätestatud järgmised kohustused.

Konventsiooniosaline kaitseb ohvrite eraelu ja identiteeti. Nende isikuandmeid säilitatakse ja kasutatakse kooskõlas isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooniga (ETS nr 108).

Teiseks kohaldatakse Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni^{xv} kõikide naistevastase vägivalla vormide, sealhulgas naisi ebaproportsionaalselt mõjutava koduvägivalla suhtes.

Selles konventsioonis kirjeldatakse naistevastast vägivalda järgmiselt:

„naistevastane vägivald” – naiste inimõiguste rikkumine ning naiste diskrimineerimise vorm; see tähendab kõiki soolise vägivalla akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus;

ja ohvrid järgmiselt:

„ohver” – iga füüsiline isik, kelle suhtes rakendatakse punktis a ja b sätestatud käitumist.

Käesolevas ülevaates ei tohi muidugi tähelepanuta jätta **ohvrite enda vaatenurka**. Naiste inimkaubandust käsitlevates suunistes^{xvi} märgitakse: „*Soovime juhtida tähelepanu ohvri valesi tuvastamise võimalikele negatiivsetele tagajärgedele, sest sellisel juhul võidakse isik kinni pidada või välja saata.*”

Kõikidel nimetatud juhtudel on siiski oluline kõigi poliitikameetmete ja õigusaktide rakendamine.

Õiguskaitsele ja andmetöötlusele keskendumine

Nagu juba märgitud, on palju erinevaid algatusi ning seadusandlikke ja teadvustamise meetmeid. Hiljutised teadvustamise meetmed keskenduvad inimkaubanduse eriaspektidele. Praegu on juba kättesaadavad muu hulgas sellised dokumendid nagu suunised konsulaaresindustele ja

piirivalveametnikele^{xvii}, „Inimkaubanduse ohvrite tuvastamine rahvusvahelistes kaitsemenetlustes ja sunniviisilise tagasisaatmise menetlustes”^{xviii}, Anti-Slavery Internationali aruanne, mis käsitleb inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja abistamise protokollid ning koolituspaketti^{xix}, ning ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo inimkaubandusevastane käsiraamat kriminaalõigustöötajatele^{xx}. Uusim algatus on Euroopa Liidu Nõukogu vastuvõetud inimkaubanduse käsiraamat, mis käsitleb politseiurijatele suunatud näitajaid.^{xxi}

Kõikidest tehtud uuringutest võib järeldada, et esmane teave, mille põhjal tekib kahtlus võimaliku inimkaubanduse või ohvri kohta, võib olla pärit eri allikatest. Teabeallikad võivad olla näiteks tööinspeksioonid, tervishoiutöötajad, sotsiaaltöötajad, saatkonnad ja konsulaadid ning vabaihendused. Kõik need isikud ja organisatsioonid võivad teatada õiguskaitseasutusele inimkaubanduse (võimalikest) ohvritest. Olenevalt olukorrast võib isikuga esimesena kokku puutuda ka õiguskaitseasutus.

Käesolev aruanne ei hõlma kõiki kokku puutuda võivatele isikutele või organisatsioonidele suunatud või nende väljatöötatud meetmeid (teadvustamine / näitajad, suunised). Aruandes käsitletakse vaid neid viiteid järgivate või teatud õiguskaitsetoiminguid sooritavate õiguskaitseasutuste andmetöötlustoiminguid.

Inimkaubandust on raske avastada ja uurida

Inimkaubandusega seotud kuritegusid on raske avastada ja uurida. Eurojusti aruandes Eurojusti inimkaubandusevastaste meetmete strateegilise projekti kohta^{xxii} antakse selge ülevaade inimkaubanduse juhtumite ja ohvrite tuvastamisel esinevatest probleemidest. Aruandes märgitakse näiteks, et tegutsemisviisi muutmine võib põhjustada olukorra, kus tundub, et isik on sundolukorraga nõus ja saab sellest isegi kasu (kontroll koostöö kaudu).

Tuleb siiski rõhutada, et direktiivi 2011/36/EL^{xxiii} artikli 2 lõikes 4 on sätestatud järgmist.

Inimkaubanduse ohvri nõusolek kavandatud või tegelikult ära kasutamiseks ei ole tähtis, kui on kasutatud mõnd lõikes 1 nimetatud vahendit.

Selles lõikes nimetatud vahendid on isiku ära kasutamiseks kasutatavad tahtlikud teod, näiteks ähvardused.

Eurojusti aruandes järeldatakse järgmist.

Tuleks rakendada selgeid ja lihtsaid menetlusi, et tagada iga arvatava inimkaubandusjuhtumi professionaalsed ja struktureeritud järelmeetmed, et vähendada ohvrite tuvastamata jätmise riski.

Sellega seoses on aruandes märgitud ka järgmist.

Ohvrid võivad äratada riiklike asutuste tähelepanu mitte ohvrite, vaid pigem õigusrikkujatena, sest neid võidakse sundida osalema ebaseaduslikus tegevuses.

Eurojusti aruandes leitakse, et kui inimkaubanduse ohver paneb toime pisirikumisi, mida ta võis olla sunnitud inimkaubanduse ajal toime panema,

ei tohiks neile ohvritele esitada süüdistust või määrata karistust.

See on kooskõlas direktiivi 2011/36/EL artikliga 8, mille kohaselt peaks pädevatel riiklikel asutustel olema volitused jätta inimkaubanduse ohvrile süüdistus esitamata või karistus määramata

kuritegelikus tegevuses sunnitud osalemise eest, kui see tulenes otseselt asjaolust, et tema suhtes oli toime pandud mõni artiklis 2 nimetatud tegu.

Inimkaubandust võib kirjeldada kaheksajalana. Keha moodustavad kuriteo põhielemendid: sundimine, ähvardused, pettus ja ärakasutamine. Kombitsateks on õiguskaitseasutuste tähelepanu äratavad mitmesugused ärakasutamise vormid ja inimkaubandusele kaasaaitamine, näiteks prostitutsioon, sunniviisiline töö ja ohvrite kuriteod (nt taskuvargused, dokumentide võltsimine ja ebaseaduslik sisseränne). Tegelikult ei ole inimkaubandust võimalik alati otseselt ära tunda, isegi kui see toimub otse silme ees.

Inimkaubanduse avastamata jätmine või üksnes kaheksajala kombitsatele keskendumine võib takistada õiguskaitseasutusi ohvrite avastamisel või koguni nende ohvriseisundi tunnistamisel ning jätta seega isiku ohvriseisundiga seotud kaitsemeetmete, abi ja õigusteta.

Eurojusti aruandes Eurojusti inimkaubandusevastaste meetmete strateegilise projekti kohta kirjeldatakse seda järgmiselt.

Inimkaubitsejatele esitatakse sageli süüdistus kergemate kuritegude, näiteks kupeldamise või ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamise, mitte inimkaubanduse eest. See on osaliselt tingitud asjaolust, et inimkaubandus koosneb paljudest eri osadest, mille eest saab eraldi kuriteosüüdistuse esitada, ning osaliselt uurijate, prokuröride ja kohtunike teadmiste, teadlikkuse ja kogemuste vähesusest või väärdarvamustest selle kuriteoliigi kohta. See on tingitud ka uurijate ebapiisavast arvust ja teabepõhise uurimise vähesest kasutamisest. Seetõttu jäävad inimkaubanduse näitajad sageli tähelepanuta või lihtsalt avastamata.

Europoli teabematerjalis inimkaubanduse kohta Euroopa Liidus^{xxiv} kirjeldatakse olukordi, mis raskendavad seksuaalse ärakasutamise ohvrite avastamist.

Ohvreid veetakse Euroopa Liidus ja selle ümbruses nii üle piiride kui ka riigisiselt ringi ning kasutatakse ära kõikides keskkondades. Prostitutsioonile sunnitud naiste aktiivse vahetamise eesmärk ei ole üksnes klientidele uute nägude pakkumise ja uute turgude avastamise kaudu kasumi suurendamine. Sellega püütakse ka vältida ohvritepoolset suhete loomist ja kokkuvõttes õiguskaitseasutuste poolt avastamist.

Europoli aruandes märgitakse ka seksuaalse ärakasutamisega seotud inimkaubanduses osalevate naissoost õigusrikkujate suurenevat osakaalu: naised kontrollivad ohvreid ja korraldavad äritegevust. Neil on eriline roll nigeerlaste rahastatavas inimkaubanduses.

Inimkaubanduse vastane võitlus: andmetöötuse ja andmekaitse võimalik roll

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 8 on sätestatud õigus isikuandmete kaitsele. Andmekaitse aluspõhimõtted on kodifitseeritud paljudes Euroopa Liidu ja Euroopa õigusaktides^{xxv} ning liikmesriikide seadustes.

Üks neist põhimõtetest^{xxvi} on väga oluline seoses inimkaubanduse ohvrite varase tuvastamisega: politsei ja kohtute töödeldavad isikuandmed peavad alati olema

piisavad, asjakohased ja täpsed ning mitte ületama selle otstarbe piire, mille tarvis neid töödeldakse.

Andmekaitse aluseks olev andmete piisavuse ja täpsuse põhimõte on üldiselt ka kõikide õiguskaitseahelas osalevate isikute seadusjärgse, tõhusa ja vastutustundliku tegevuse oluline osa. Selle põhimõtte nõuetekohane rakendamine tagab kaitset vajavate isikute kaitse ja edendab ühtlasi tõhusat õiguskaitset.

Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni inimkaubandusevastaste projektide tulemusnäitajate käsiraamatus^{xxvii} on selle kohta märgitud järgmist.

Andmete täpsus ja õigsus on sama olulised andmete kvaliteedi aspektid, sest võivad mõjutada inimkaubanduse ohvritele osutatavaid teenuseid.

Nagu juba märgitud, on käesoleva aruande eesmärk arendada ja toetada ühtlustatud käsitlust naiste rolli määramisel inimkaubanduses. Arvestades selle kuriteo keerukust ja vajadust kaitsta ohvreid, on vaja täiendavalt uurida, kuidas piisavuse ja täpsuse põhimõtet tuleks inimkaubanduse vastu võitlemisel kohaldada õiguskaitsega seotud andmetööstustoimingutes.

Õiguskaitseasutuste andmetööstustoimingutel võib olla kodanikele ja nende õigustele suur mõju. Teave selle kohta, kas andmesubjekt on ohver või kahtlustatav, on uurimisel ja hilisemas kohtumenetluses väga oluline. Võttes arvesse kohustust kaitsta inimkaubanduse ohvreid ja nende mitmesuguseid õigusi, on ülitähtis tuvastada inimkaubanduse ohvrid. See on oluline ka erinevate andmekaitsekohustuste täitmiseks, näiteks teabe saamise ja andmetega tutvumise õiguse kasutamiseks ning säilitamisperioodide ja korrapäraste läbivaatamiste rakendamiseks. Ohvrite haavatavat seisundit arvesse võttes võivad olla vajalikud erikaitsemeetmeid nendele andmetele juurdepääsu piiramiseks^{xxviii}.

Ohvrite tuvastamise ja nende andmete hilisema töötlemise ühtlustatud käsitlust välja töötades on vaja mõista ärakasutamise mitmekesisust.^{xxix}

Andmetöötlus peaks olema piisav

Termin „piisav” tähendab, et töödeldavad andmed peaksid olema piisavad töötlemise eesmärgi saavutamiseks. On hindamise küsimus, kas teatud andmeid tuleks teatud eesmärgi saavutamiseks töödelda.

Et ohvrite avastamine on inimkaubanduse vastase võitluse ülitähtis osa, võib andmeid käsitada ohvrite tuvastamisel ja nende isikuandmete töötlemisel piisavana mitte üksnes operatiiveesmärgil, vaid ka selleks, et ohvrite suhtes kohaldataks ohvriks tunnistamise tulemusel õigustatud kaitsemeetmeid.

Piisavuse põhimõttest lähtuvalt tuleks analüüsida, milliseid isikuandmeid on inimkaubanduse juhtumite uurimiseks tegelikult vaja. Korduv tähelepanu juhtimine ohvrite võimalikult kiirele tuvastamisele on juba oluline viide. Komisjon rõhutas inimkaubanduse kaotamist käsitleva ELi strateegia rakendamise vahearuandes, et ELi terviklik õigus- ja poliitikaraamistik on **ohvrikeskne**. Näib olevat õiglane järeldada, et ELi strateegiat ning õigus- ja poliitikaraamistikus seatud eesmärgid ei ole võimalik saavutada ohvrite andmeid nõuetekohaselt töötlemata.

Nagu käesolevas aruandes juba märgitud, on piisavuse põhimõtte **õiguskaitseasutuste** seadusliku, tõhusa ja **vastutustundliku tegevuse** oluline osa. See tähendab, et inimkaubanduse uurimine peaks olema **inimkaubanduse ohvrite tuvastamiseks sobiva ülesehitusega ja asjaosalised peaksid olema teadlikud ohvrikesksest käsitlusest**. ELi õigus- ja poliitikaraamistik sisaldab mitut algatust inimkaubanduse vastase võitluse tõhustamiseks ja selle ohvrite kaitseks.

Andmetöötlus peaks olema täpne

Inimkaubanduse vastu võitlemise ja selle kaotamise **ohvrikeskne** käsitlus rõhutab ohvrite andmete täpse töötlemise olulisust politseijuurdlustes ja hilisemates kohtumenetlustes. Nagu juba märgitud, mõjutab täpsus inimkaubanduse ohvritele osutatavaid teenuseid.

Täpsuse põhimõtet tuleks kohaldada, võttes arvesse asjaomase töötlemise olemust ja eesmärki^{xxx}. Politsei ja õigusasutuste juurdlustes keskenduvad tavaliselt kuritegudes kahtlustatavatele ja tõendite leidmisele. Kui leitakse, et ohvrite andmed on vajalikud kuritegude avastamiseks ja uurimiseks, töödeldakse ja kasutatakse neid andmeid ka edasises uurimises ja süüdistuse esitamisel. **Ohvrikeskne** käsitlus on õiguskaitseasutuste jaoks uus nähtus, mille tõttu tuleb hinnata, kas andmetöötlus- ja uurimistoimingute suhtes tuleks kehtestada lisatingimusi.

Selliseks hindamiseks on vaja eristada õiguskaitseprotsessi eri etappe. Need etapid on üldiselt järgmised:

- i) avastamine;
- ii) uurimine;
- iii) süüdistuse esitamine.

Eri etappides osalevad erinevad õiguskaitseasutused.

Esimeses etapis osalevad kaebuse saanud või tõendite põhjal kuriteo avastanud või kellegi teolt tabanud politseiametnikud. Teises etapis osalevad olenevalt riiklikest struktuuridest ja kuriteo võimalikust rahvusvahelisest ulatusest politseiametnikud, Europol, Eurojust, prokurörid ja/või uurimist teostavad kohtunikud. Kolmandas etapis osalevad üldiselt prokurörid ja kohtunikud.

„Täpsus” on termin, mis viitab „tegelikule tõe” millegi kohta. See ei ole siiski puhteaduslik tulemus^{xxxi}. Just õiguskaitse valdkonnas on toimunu ja eelkõige teo toimepanija kohta tõe

väljaselgitamine mõnikord raske. Objektiivsete asjaolude võimalik puudumine, nende asjaolude tõendamise probleemid ning nii õiguskaitseasutuste kui ka uurimise esemega seotud inimtegur võivad mõjutada, mis näib või on õige ja mis mitte.

Iga uurimise eesmärk on siiski tagada, et prokurör suudab juhtumit ja kahtlustatavat käsitlevaid asjaolusid kohtus tõestada.

Täpsuse põhimõtte kohaldamine peaks olema otseselt seotud nendes erinevates uurimisetappides töödeldavate andmetega. Kas miski on täpne, sõltub paljudest teguritest. Kas asjaolusid või sündmusi on võimalik objektiivselt määratleda, millise olukorraga õiguskaitseametnik silmitsi seisab, kui usaldusväärsed on tunnistused, kui usaldusväärne on õiguskaitseasutuse hinnang? On ilmne, et eriti õiguskaitsetegevuse esimeses kahes etapis on täpsust mõnikord raske hinnata. Mis tundub ühel hetkel täpne, võib olla uurimise järgmistel etappidel leitud teabega vastuolus. Esimese etapi ebatäpsed andmed võivad tekitada suuri probleeme uurimise ja süüdistuse esitamise hilisemates etappides. Mida teha, kui isikule otsustatakse teatud kuriteo eest süüdistus esitada, kuid kahtlustatav on inimkaubanduse ohver, kes oli sunnitud seda kuritegu sooritama? Selles olukorras on täpne öelda, et isik on selles kuriteos kahtlustatav ja samal ajal ohver. Sellise kuriteo nagu inimkaubanduse keerukus ja rahvusvahelisus muudavad olukorra veelgi keerulisemaks. Eri liikmesriikides sama isiku suhtes seoses eri tegevustega korraldatavate uurimiste põhjal võivad ohvri rolli kohta kujuneda vastuolulised hinnangud.

Ohvrikeskses käsitluses võetakse õiguskaitseasutuste tähelepanu äratanud isikute andmete töötlemiseks ja edasiseks uurimiseks kasutusele oluline **näitaja**. Eurojusti aruandes Eurojusti inimkaubandusevastaste meetmete strateegilise projekti kohta hoiatatakse sellega seoses ohvrite tuvastamata jätmise riski eest. See risk võib inimkaubanduse rahvusvahelisust arvestades põhjustada raskeid negatiivseid tagajärgi. Riigisisene ja rahvusvaheline andmevahetus vaid rõhutab inimkaubanduse **ohvrite tuvastamata jätmise riski vähendamise vajadust**. Ebatäpsete isikuandmete vahetamist tuleb tõkestada. Ebatäpsete andmete vahetamise tõkestamise kohustust on sõnaselgelt mainitud nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsuse 2008/977/JSK (kriminaalasjades tehtava politsei- ja õigusalase koostöö raames töödeldavate isikuandmete kaitse kohta) artiklis 8.

Arvestades Euroopa Liidu inimkaubanduse vastasele võitlusele omistatavat tähtsust ja selle ühtlustamist, on vaja suurendada teadlikkust inimkaubandusest ja selle kuriteo ohvritest.

Teadlikkuse suurendamine inimkaubandusest, ohvrite kesksest rollist, ärakasutamise eri vormidest ning kõnealuse kuriteo ja selle ohvrite tuvastamise viisidest on andmetöötluse täpsuse tagamise olulised aspektid. Ent ainuüksi teadvustamine ning inimkaubanduse ja selle ohvrite tuvastamist käsitlevate üldiste suuniste ja näitajate koostamine ei pruugi olla piisav, et tagada andmetöötluses vajalik täpsus, mis on ohvrikeskses käsitluses väga oluline.

Kõik inimkaubandusevastased meetmed, sh eriõigusnormid ning poliitikameetmed ja suunised, on seotud andmetöötlusega. Ohvrite isikuandmeid töötlemata ei saa inimkaubanduse vastu tõhusalt võidelda ega ohvritele vajalikku kaitset ja abi tagada.

Kui esimesel kokkupuutel isikuga ei avastata, et ta võib olla inimkaubanduse ohver, võivad sellel olla tõsised tagajärjed edasisele õiguskaitsetegevusele ja ohvri seisundile. Kui see roll suudetakse tuvastada alles uurimise hilisemas etapis, tuleb isiku rolli uus määratlus kooskõlastada algsete teabeallikatega.

Seetõttu on vaja investeerida andmetöötluse tõhususe ja täpsuse suurendamisse. Käesolevas aruandes juba mainitud suunised ja näitajad ei ole piisavalt üksikasjalikud või ei paku piisavaid andmekaitsejuhiseid ohvrite andmete töötlemiseks. Nende suuniste mõju sõltub ka sellest, kas nende olemasolust teatakse. Inimkaubandusest teadlikkus on oluline, sest mitmesugused ärakasutamisega kaasnevad kuriteod suurendavad nende õiguskaitseasutuste rühma, kes võivad seda ise teadmata ohvriga kokku puutuda või olla teatud inimkaubanduse näitajate äratundmiseks piisava väljaõppeta.

Seda saab ära hoida mitte üksnes parema väljaõppe ja teavitamisega, sealhulgas näitajate kasutamise edendamise, vaid ka **kahtlustatavate või ohvrite andmete töötlemisele rangete tingimuste kehtestamisega, kui on tegu kuritegudega, mis võivad olla seotud inimkaubandusega**. Sellised tingimused peaksid arvestama uurimise ja süüdistuse esitamise erinevate etappidega ning võimalike probleemidega otsuse tegemisel selle kohta, kas isikut tuleks käsitada ohvrina. Samuti on oluline mõista, millised eri osalejad uurimise ja süüdistuse esitamise etapis selliste otsuste eest vastutavad.

Andmetöötluse tingimused

Direktiivi 2011/36/EL artikli 11 lõikes 2 on sätestatud järgmist.

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et isikule pakutakse abi ja toetust kohe, kui pädevatel asutustel on põhjendatult alust arvata, et isiku suhtes võib olla toime pandud mõni [...] süütegudest.

Loomulikult on endastmõistetav, et iga õiguskaitseametnik, st politseinik, prokurör või uuriv kohtunik, on põhjendatud aluse tuvastamisel teadlik inimkaubandusest, inimkaubandusega seotud kuritegudest ja ohvrite seisundist. Kõik need ametnikud peaksid isikuga kokku puutudes või tema kohta otsust tehes hindama, kas on põhjendatult alust arvata, et isik on või võib olla inimkaubanduse ohver. Iga juhtumit tuleb alati eraldi hinnata. Võttes arvesse inimkaubanduse keerukust, ohvrite erilist olukorda ja inimkaubanduse rahvusvahelisust, peaks põhjendatud aluse olemasolu käsitlev otsus olema struktureeritud.

Seda võib teha just selleks eesmärgiks väljatöötatud näitajate loetelu abil. Sellised loetelud on näiteks ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo^{xxxii} kriminaalõigustöötajatele suunatud inimkaubandusevastase käsiraamatu moodul 2 ja ELi inimkaubanduse käsiraamatus, mis käsitleb politseiurijatele suunatud näitajaid, esitatud loetelud. Need loetelud sisaldavad mitmesuguseid näitajaid, mis võivad aidata ohvreid tuvastada. Loetelud sisaldavad ka üldiseid ja konkreetsete kuriteoliikidega seotud konkreetseid näitajaid.

Näitajate kasutamine peaks andma vajaliku teabe mõistmaks, kas on põhjendatult alust arvata, et isik võib olla ohver. Ohvrikeskses käsitluses tuleks isikut käsitada inimkaubanduse ohvrina, kui selleks on põhjendatud alus.

Näitajate kättesaadavus õiguskaitseasutuses ja nende kasutamine kuuluvad ka vastutava töötleja vastutusalasse. Arvestades ohvrikeskset käsitlust inimkaubandusele, peaks õiguskaitseasutus

suutma isiku inimkaubanduse ohvrina käsitamist põhjendada nagu mis tahes muud otsust. **Vastutus sellise otsuse eest tuleneb samuti vastutusest andmetöötluse eest.**

Vastutava töötaja vastutus andmetöötluse eest, kahtlustatava või ohvrina liigitamise ja õiguskaitseahela edasise tegevuse tihe seos ning rahvusvaheline koostöö inimkaubanduse vastu võitlemisel teevad vajalikuks kehtestada inimkaubanduse ohvrite andmete töötlemisele järgmised tingimused:

- i) ühtse näitajate loetelu kasutamine, et hinnata, kas on põhjendatud alus käsitada isikut inimkaubanduse ohvrina;*
- ii) kõik õiguskaitsevaldkonna andmetöötluse vastutavad töötajad võivad inimkaubanduse ohvrite andmeid töödelda ainult seda näitajate loetelu kasutades;*
- iii) piisava arvu näitajate kehtivuse korral võib vastutav töötaja jätta isiku ohvriks liigitamata üksnes nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel;*
- iv) isiku võib liigitada ohvriks isegi juhul, kui kasutatud näitajad ei kehti.*

Vastutus andmete töötlemise ja täpsuse eest

Vastutust andmete töötlemise eest reguleerivad sõnaselgelt erinevad ELi ja Euroopa andmekaitseõigusaktid ning liikmesriikide andmekaitseõigusaktid. Asutust, kes on pädev otsustama andmetöötluse eesmärgi ja vahendite ning töödeldavate andmete liigi üle, nimetatakse üldiselt andmetöötluse „vastutavaks töötlejaks”^{xxxiii}. Vastutav töötaja vastutab andmekaitsepõhimõtete nõuetekohase kohaldamise eest. Vastutavaks töötlejaks määratav isik sõltub iga liikmesriigi õigusest.

Nagu juba märgitud, vastutab vastutav töötaja ka andmete täpsuse ja nende täpsuse tagamiseks võetavate meetmete eest.

Uurimise ja süüdistuse esitamisega tegelevate õiguskaitseasutuste vastutus siiski kattub vahel, kui nad viivad läbi uurimist ja esitavad kuriteos osalenutele süüdistuse.

Olenevalt liikmesriigi õigusaktidest ja menetlustest vastutab mõnes liikmesriigis uurimise seaduslikkuse eest ainult politsei, samal ajal kui teistes liikmesriikides toimub uurimine prokuröri või uurimist teostava kohtuniku juhtimisel ja vastutusel. See võib tekitada olukorra, kus mõnes liikmesriigis on politsei ainus asutus, kes vastutab uurimise ning sellega seotud andmetöötlustoimingute eest, samal ajal kui teistes liikmesriikides jaguneb vastutus uurimise eest teisiti, mis võib mõjutada ka vastutust andmetöötluse eest. Ühine järelevalveasutus määratles olukorrad, kus politsei oli kohustatud kohtlema isikuid kuriteos kahtlustatavatena, sest õiguskaitseahelas kõrgemal asuv asutus nõudis nende isikute vastu kriminaalmenetluse alustamist. Politsei võimalik hinnang, et need isikud võivad olla ohvrid, ei oma sel juhul tähtsust. See mõjutab ka andmetöötlust: ohver võidakse menetluse käigus kõrgema asutuse korraldusel kahtlustatavaks tunnistada ja liigitada.

Vastutava töötaja vastutust võib seega osaliselt mõjutada teine asutus.

Uurimise ja süüdistuse esitamise seaduslikkuse ja aruandekohustuse ning andmekaitse eest kantava vastutuse omavaheline seos näitab, et vastutava töötaja vastutus ei ole tegelikult eraldiseisev ega täiesti sõltumatu. Liikmesriigi õigusel ja tavadel põhinev politsei ja kohtu koostöö mõjutab politsei andmetöötuse eest vastutava töötaja vastutust. See mõju võib olla liikmesriigiti erinev.

See rõhutab üksnes, kui oluline on tagada inimkaubanduse ohvriks oleva isiku rolli ühemõtteline hindamine, kehtestades politseiametnikele, prokuröridele ja uurimist teostavatele kohtunikele kohustuse kasutada näitajate loetelu selle tuvastamiseks, kas isik on inimkaubanduse ohver. Samade näitajate kasutamine peaks soodustama teatud isiku rolli tasakaalustatud hindamist kogu uurimise ja süüdistuse esitamise ajal.

Nagu juba märgitud, on inimkaubandus raskesti avastatav kuritegu. Samuti võib juhtuda, et isegi nõuetekohaste näitajate kasutamisel hindamiseks, kas isikut tuleb käsitada ohvrina, ei ole alati võimalik saada ühest vastust. Alati ei pruugi olla selge, kas isik on tegelikult ohver. Et täpsuse huvides tuleb näidata ka seda, kui miski on veel ebaselge, võiks töödeldavatele isikuandmetele olla lisatud märge, et ei saa välistada edaspidi isiku seisundi teisiti hindamist (st et ohvri seisundit ei tuvastata/kinnitata).

Võttes arvesse ohvrikeskset käsitlust ja ohvrite haavatava seisundi tunnustamise olulisust, peaks vastutav töötaja neis olukordades pöörama tähelepanu inimkaubanduse sellele aspektile, mille kaitse on esmatähtis, st ohvrile. Õigustatud oleks tuvastada isik **võimaliku ohvrina**^{xxxiv}.

Kui on põhjendatud alus arvata, et isik on ohver – kuigi ei saa välistada, et tema seisundit hinnatakse hiljem teisiti –, peaks vastutav töötaja märkima, et seda isikut peetakse pigem (võimalikuks) ohvriks kui kahtlustatavaks.

Järeldused

Käesolevas aruandes analüüsiti ELi ohvrikeskse käsitluse mõju inimkaubanduse vastasele võitlusele. Sellest käsitlusest tulenevalt on oluline tagada ühtlustamine õiguskaitseahela kõikide osade vahel. Ühtlustamine hõlmab ka isikuandmete töötlemise eritingimuste kehtestamist õiguskaitseasutustele. Need tingimused on vajalikud, et tagada vastutavate töötlejate vastutustundlikkus.

Hindamisel, kas isik on või võib olla inimkaubanduse ohver, kehtivad vastavalt õiguskaitseasutuste kohustustele järgmised tingimused, mida peaksid kohaldama kõik uurimises ja süüdistuse esitamises osalejad.

1. Tuleks vähendada inimkaubanduse ohvrite tuvastamata jätmise riski.
2. Kõik osalevad asutused peaksid kasutama ühtset näitajate loetelu, et hinnata, kas on põhjendatud alus käsitada isikut inimkaubanduse ohvrina.
3. Kõik õiguskaitsevaldkonna andmetöötamise vastutavad töötlejad võivad inimkaubanduse ohvrite andmeid töödelda ainult seda näitajate loetelu kasutades.
4. Piisava arvu näitajate kehtivuse korral võib vastutav töötleja jätta isiku ohvriks liigitamata üksnes nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel.
5. Isiku võib liigitada ohvriks isegi juhul, kui näitajad ei kehti.
6. Kui on põhjendatud alus arvata, et isik on ohver – kuigi ei saa välistada, et tema seisundit hinnatakse hiljem teisiti –, peaks vastutav töötleja märkima, et seda isikut peetakse pigem (võimalikuks) ohvriks kui kahtlustatavaks.

Riiklike andmekaitseasutuste roll

Liikmesriikide andmekaitseinspektorid jälgivad, et politsei ja kohtud rakendavad nõuetekohaselt andmekaitsepõhimõtteid. Euroopa Liidu rõhuasetus inimkaubanduse ohvrite kaitsele õigustab riiklike andmekaitseasutuste erilist huvi selle teema vastu. Eespool nimetatud tingimusi, mille on välja töötanud Europoli ühine järelevalveasutus ja mida toetab Eurojusti ühine järelevalveasutus, tuleks kasutada ühtlustamisvahendina riiklike politsei- ja kohtuasutuste nõustamiseks ning nende rakendamist tuleks hinnata. Riiklikud andmekaitseasutused peaksid neid tingimusi aktiivselt tutvustama ja vahetama nende suuniste kasutamisega seotud kogemusi. Nende tingimuste rakendamist ja kasutamist tuleks jälgida ning selle kohta aru anda.

Euroopa Liidu ja muude rahvusvaheliste andmekaitseasutuste roll

Euroopa Liidu andmekaitseinspektorid ja teised rahvusvahelised andmekaitseasutused jälgivad, et politsei- ja õiguskooostöö tegevad Euroopa Liidu asutused ja teised rahvusvahelised politsei- ja õiguskooostöö foorumid rakendavad nõuetekohaselt andmekaitsepõhimõtteid. Euroopa Liidu rõhuasetus inimkaubanduse ohvrite kaitsele õigustab nende andmekaitseasutuste erilist huvi selle teema vastu. Eespool nimetatud tingimusi, mille on välja töötanud Europoli ühine järelevalveasutus ja mida toetab Eurojusti ühine järelevalveasutus, tuleks kasutada ühtlustamisvahendina Euroopa Liidu eri asutuste ja rahvusvaheliste organisatsioonide nõustamiseks ning nende rakendamist tuleks hinnata. Kõnealused rahvusvahelised andmekaitseasutused peaksid neid tingimusi aktiivselt

tutvustama ning vahetama omavahel ja riiklike andmekaitseasutustega nende tingimuste kasutamisega seotud kogemusi. Nende tingimuste rakendamist ja kasutamist tuleks jälgida ning selle kohta aru anda.

-
- i Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon võeti vastu ÜRO Peaassamblee 15. novembri 2000. aasta resolutsiooniga 55/25.
[Inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll](#) artikli 3 punkti a kohaselt on inimkaubandus isikute värbamine, transportimine, üleviimine, varjamine või vastuvõtmine, milleks kasutatakse ähvardusi, jõudu või muid sunnimeetodite vorme, inimröövi, kelmust, pettust, võimu või kaitsetu seisundi kuritarvitamist või teise isiku üle kontrolli omava isiku nõusoleku saavutamiseks raha või hüvitiste võtmist või andmist ärakasutamiseks. Ärakasutamine hõlmab vähemalt isiku kasutamist prostituudina või muid seksuaalse ärakasutamise vorme, sunniviisilist tööd või pealesunnituid teenuseid, orjast või muid samalaadseid tingimusi, sunnitööd või elundite eemaldamist.
Artikli 3 punkti b kohaselt *ei ole inimkaubanduse ohvri nõusolek käesoleva artikli punktis a käsitletud kavandatud ärakasutamiseks oluline, kui on kasutatud mõnd punktis a nimetatud vahendit.*
- ii Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012–2016”, COM(2012) 286 final.
- iii Nõukogu järeldused 9. ja 10. juunil 2011 ning 6. ja 7. juunil 2013 Luxembourgis toimunud justiits- ja siseküsimuste nõukogu istungil.
- iv 2014. aasta oktoobri statistika.
- v 2008.–2010. aastal tuvastati ELis 23 632 inimest, kes olid tegelikud või eeldatavad inimkaubanduse ohvrid, ning 2010.–2012. aastal registreeriti 28 liikmesriigis 30 146 ohvrit, komisjoni talituste töödokument „Inimkaubanduse kaotamist käsitleva ELi strateegia rakendamise vahearuanne”, COM(2014) 635 final, 17.10.2014, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-322_en.htm.
- vi ELi strateegiat järgivate meetmete ülevaate kohta vt teatis COM(2012) 286 final.
- vii Dok 7120/10CO EUR-PREP 8 JAI 182.
- viii Direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset, ELT L 101, 15.4.2011, lk 6.
- ix Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, ELT L 315, 14.11.2012, lk 57.
- x <http://www.eurojust.europa.eu>.
- xi <http://www.eurojust.europa.eu>.
- xii http://www.antislavery.org/includes/documents/cm_docs/2009/p/protocoltraffickedpersonskit2005.pdf
- xiii Varssavi, 16. mai 2005, ETS 197, jõustus 1. veebruaril 2008.
- xiv Euroopa Nõukogu konventsioon (ETS 197), artikli 1 lõike 1 punkt b.
- xv Istanbul, 11. mai 2011, ETS 210, jõustus 1. augustil 2014.
- xvi www.mujaerfrontera.org/#!guide-on-trafficking-of.
- xvii www.ec.europa.eu/anit-trafficking/
- xviii Euroopa rändevõrgustiku uuring, märts 2014.
- xix Anti-Slavery International, www.antislavery.org
- xx UN.GIFT, ülemaailmne inimkaubandusevastase võitluse algatus, www.unodc.org.
- xxi Vastu võetud 30. märtsil 2015; ei ole avaldatud.
- xxii <http://www.eurojust.europa.eu>
- xxiii Direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset, ELT L 101, 15.4.2011, lk 6.
- xxiv www.europol.eu
- xxv - 28. jaanuari 1981. aasta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooni (ETS 108) artikkel 5;
- Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus nr R (87)15 (millega reguleeritakse isikuandmete kasutamist politseivaldkonnas) 3. põhimõte;
- nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsuse 2008/977/JSK (kriminaalasjades tehtava politsei- ja õiguslase koostöö raames töödeldavate isikuandmete kaitse kohta) artikkel 3, ELT L 350, 30.12.2008, lk 61.
- xxvi Seda põhimõtet sisaldab ka uue andmekaitse direktiivi ettepanek üksikisikute kaitse kohta seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega kuritegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumise kohta.

-
- COM(2012) 10 final.
- ^{xxvii} Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon, ISBN 978-92-9068-440-4, lk 48.
- ^{xxviii} Vt sellega seoses ka nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsuse 2009/936/JSK (millega võetakse vastu Europoli analüüsimiseks koostatud tööfaile käsitlevad rakenduseeskirjad) artikli 6 lõige 4, ELT L 325, 1.12.2009, lk 14.
- ^{xxix} Vt Europoli 1. septembri 2011. aasta teabematerjal, 2014. aasta märtsi varajase hoiatuse teatis nr 2014/8 näilike abielude kohta, 2014. aasta oktoobri kriminaalteabe teatis nr 15/2014 inimkaubanduse ja interneti kohta ning 2014. aasta oktoobri kriminaalteabe teatis nr 16/2014, mis käsitleb laste inimkaubandust nende ärakasutamiseks sunnitud kuritegudes ja sunnitud kerjamises, www.europol.eu.
- ^{xxx} Vt nõukogu raamotsuse 2008/977/JSK põhjendus 12 ja uue andmekaitse direktiivi ettepaneku (üksikisikute kaitse kohta seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega kuritegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumise kohta) põhjendus 21. COM(2012) 10 final.
- ^{xxxii} Vt sellega seoses ka Euroopa Andmekaitseinspektori avaldus: „Isegi kui hinnang *põhineb ebatäpsetel asjaoludel*, ei saa täpsuse nõue kehtida otseselt selle konkreetse hinnangu (see võib siiski olla täpne muudel põhjustel), vaid ainult hinnangu aluseks olevate asjaolude kohta.”
https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Supervision/Guidelines/14-02-25_GL_DS_rights_EN.pdf
- ^{xxxiii} UN.GIFT, ülemaailmne inimkaubandusevastase võitluse algatus, www.unodc.org.
- ^{xxxiv} Vt nt Euroopa Nõukogu konventsiooni (ETS 197) artikkel 2.
- ^{xxxv} Terminit „võimalik ohver” kasutatakse Euroopa rändevõrgustiku 2014. aasta märtsi uuringus ja ELi 2012.–2016. aasta strateegias.

Europoli ühine järelevalveasutus

Rue de La Loi 175, BE 1048 Brüssel

e-post: secretariat.dgd-dataprotection@consilium.europa.eu

<http://europoljsb.consilium.europa.eu>